

Bekas kszczyk

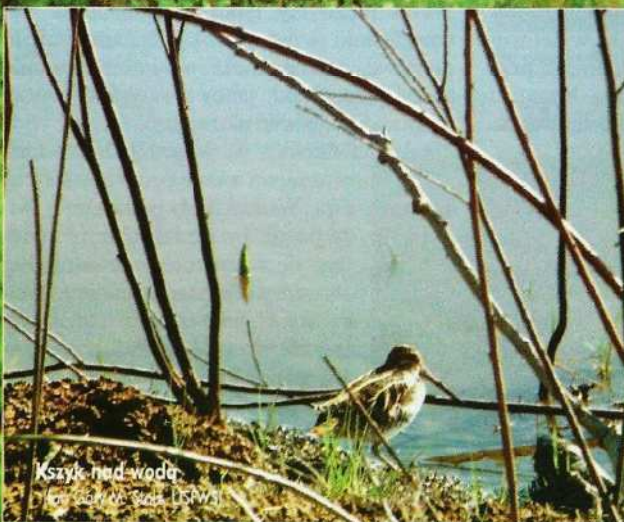
Sebastian Bielak

Dolina Biebrzy

Dolina Biebrzy znajduje się w północno-wschodniej Polsce, ok. 40 km na zachód od Białegostoku. Szeroka, wolno płynąca i meandrująca Biebrza tworzy ogromne rozlewiska, mokradła i starorzecza, które są ostoją ponad 250 gatunków ptaków, często unikalnych w skali Europy, a nawet całego świata. W granicach doliny znajduje się Biebrzański Park Narodowy, największy park narodowy w naszym kraju (o powierzchni blisko 600 km²), założony w roku 1993 w celu ochrony tutejszych ekosystemów mokradlowych. Park znajduje się na liście Konwencji Ramsarskiej jako obszar wodno-błotny mający znaczenie międzynarodowe dla ochrony przyrody, należy do europejskiej sieci obszarów chronionych ECONET oraz w całości do sieci Natura 2000. Światowa rola parku jest tym ważniejsza, że w chwili obecnej pozostała na świecie już tylko połowa istniejących dotychczas, naturalnych mokradeł, w samej Europie zniszczono (osuszono i zagospodarowano rolniczo) ich jeszcze więcej, np. w Wielkiej Brytanii pozostało już tylko 30 proc. pierwotnego stanu bagien.

Bekas kszczyk wśród nadrzecznych traw
(fot. David Ward, USFWS)

Kszczyk nad wodą
(fot. David Ward, USFWS)

Bekas kszczyk (z łac. *Gallinago gallinago*) to niewielki ptak wędrowny (wielkości kosa), o bardzo długim i cienkim dziobie, którego druga część nazwy gatunkowej pochodzi od głosu „kszyk”, jaki ptak wydaje tuż po zerwaniu się do lotu. Pierwsza część nazwy wywodzi się od dźwięków, jakie wydaje samiec kszczyka w czasie lotu tokowego nad swoim terytorium. W sezonie lęgowym często wzbija się w górę, krąży wysoko nad łąkami, by nagle gwałtownie zanurkować w dół, jednocześnie szeroko rozkładając zewnętrzne sterówki skrzydeł. Przepływające przez nie powietrze powoduje wibracje, które z większego dystansu do złudzenia przypominają meczenie kozy lub beczenie baranka (stąd bekas). Długość jego ciała wynosi od 25 do 29 cm, rozpiętość skrzydeł 42,5-43,5 cm, a masa waha się w zależności od pory roku: od ok. 100 g (wiosną) do 180 g (jesienią). Występuje w północnej części strefy klimatu umiarkowanego Eurazji oraz Ameryki Północnej, zamieszkuje słodkowodne i nadmorskie mokradła, podmokłe łąki, torfowiska,

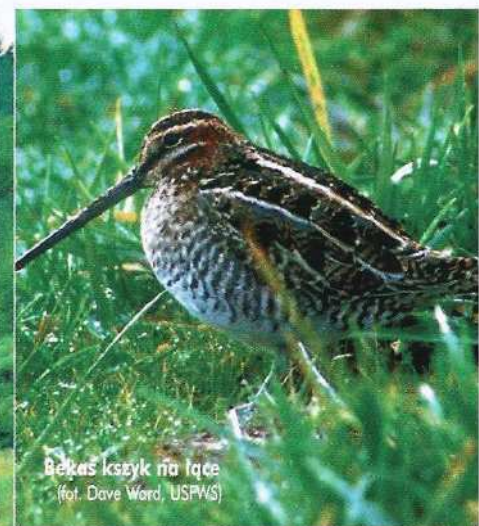
W dolinie Biebrzy kszczyki zamieszkują podmokłe łąki w pobliżu wody
(fot. Sebastian Bielak)

Samica kszyska na gnieździe
(fot. W. E. Kubiśnik, USFWS)

Samica kszyska ukryta wśród traw
(fot. Tim Bowman, USFWS)

Bekas kszysk na łące
(fot. Dave Ward, USFWS)

muliste brzegi wód, śródleśne bagienka, a nawet wilgotne zagłębienia terenu. W Polsce ptak ten jest oceniany jako gatunek lęgowy (zakłada gniazda m.in. na obszarze Biebrzańskiego Parku Narodowego), ale nieliczny, tzn., że jego statystyczne zagęszczenie wynosi od 1 do 10 par na 100 km² powierzchni terenu. Podlega ścisłej ochronie gatunkowej. Gniazdo kszyska to płytki dołek w ziemi na łące, bardzo dobrze zamaskowany wśród roślinności oraz wyścielony suchymi źdźbłami traw. Od marca do lipca samica składa w nim 4 (rzadziej 5) jaja w kształcie gruszki, koloru oliwkowozielonego z ciemnymi plamami, a następnie wysiaduje je przez okres 19 dni. Pisklęta opuszczają gniazdo wkrótce po wykluciu i zdobywają samodzielność po upływie 20 dni, w czasie których opiekują się nimi oboje rodzice. Pary gniazdują oddzielnie i wychowują do dwóch pokoleń potomstwa w ciągu roku. Dieta kszyska składa się przede wszystkim z bezkręgowców np. larw owadów, chrząsz-

czy, które wyszukuje w ziemi lub w mule wędrując zazwyczaj na pograniczu łądu oraz wody. Bardzo przydatny okazuje się wtedy jego długi i cienki dziób, który, niczym sondę, co chwilę wtyka w podłoże systematycznie przeszukując otoczenie. Gdy natrafi na jakiś pokarm po prostu wsysa go do przeluku.

Bekas kszysk występuje na terenie całej Polski (z wyjątkiem gór), lecz na wielu obszarach jest bardzo nieliczny. Najczęściej spotkać go można na wschodzie kraju, w podmokłych dolinach rzek, takich jak np. dolina Biebrzy, gdzie jeszcze na początku lat 80. XX wieku występowało od 6000 do 12 000 kszysków. Na zachodzie i południu kraju występuje obecnie ok. 3000 par, z tego 1200-1500 par w Wielkopolsce, 500-600 par w Małopolsce, 400 par na Śląsku oraz 300-500 par na Ziemi Lubuskiej. Ocenia się, że w pozostałej części kraju jest ich kilkakrotnie więcej, ale pomimo tak optymistycznych danych w wielu rejonach Polski

ilość kszysków wyraźnie się zmniejsza. Tam, gdzie postępuje osuszanie (działalność człowieka) lub naturalne wysychanie mokradel, bekas kszysk stopniowo przestaje zakładać gniazda np. w dolinie Bzury w latach 1974-1975 występowało od 260 do 380 par tych ptaków, a już w połowie lat 90. tylko 5-11 par. Podobne zjawisko zaobserwowano w dolinie Narwi, środkowym biegu Warty oraz w dolinie Baryczy. Kszysk pojawia się w Polsce w większych ilościach w czasie wędrówek migracyjnych tzn. od marca do maja (przelot wiosenny) oraz od lipca do listopada (przelot jesienny). Najlicniejsze stado zaobserwowano w październiku 1996 roku k. Stargardu Szczecińskiego i liczyło ono 5000 ptaków. Jesienią prawie wszystkie ptaki wędrują na południe Europy, a zimują u nas tylko pojedyncze osobniki, najczęściej na Śląsku oraz w Małopolsce.

Zdjęcia (USFWS) zostały udostępnione dzięki uprzejmości
United States Fish and Wildlife Service